

Sprawa C-40/24 [Derterti]ⁱ**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

23 stycznia 2024 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Corte suprema di cassazione (Włochy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

19 grudnia 2023 r.

Strona wnosząca środek zaskarżenia:

GE

Przedmiot postępowania głównego

Przekazanie wnoszącego środek zaskarżenia do Francji przez organy włoskie na podstawie europejskiego nakazu aresztowania wydanego w celu wykonania kary, mimo iż wnoszący środek zaskarżenia był sądzony we Francji „zaocznie”, nie poinformowano go o rozprawie i nie skorzystał z prawa do obrony, to znaczy prawa do wyznaczenia obrońcy i korzystania z jego pomocy.

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

Na podstawie art. 267 TFUE i art. 105 regulaminu postępowania przed Trybunałem sąd odsyłający wnosi o dokonanie wykładni art. 6 TUE i art. 4a decyzji ramowej 2002/584/WSiSW w szczególności w odniesieniu do prawa oskarżonego do obrony w postępowaniu karnym prowadzonym „zaocznie”.

ⁱ Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa, która nie odpowiada rzeczywistej nazwie żadnej ze stron postępowania.

Pytania prejudycjalne

1) Czy art. 6 Traktatu o Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że prawo oskarżonego do obrony w postępowaniu karnym stanowi jedno z praw ustanowionych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2000 r. oraz praw podstawowych zagwarantowanych w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności a także praw wynikających z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich Unii Europejskiej, które to prawa uznaje się w art. 6 TUE za zasady ogólne prawa Unii oraz do których przestrzegania zobowiązuje decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi?

2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na poprzednie pytanie – czy można w każdym razie przyjąć, że przestrzegano prawa oskarżonego do obrony w postępowaniu karnym, jeżeli wyrok skazujący został wydany wobec oskarżonego, który był nieobecny i nie korzystał z pomocy żadnego obrońcy, czy to z wyboru, czy to wyznaczonego przez właściwy sąd, skoro oskarżonemu przysługuje po przekazaniu prawo do ponownego rozpoznania sprawy z gwarancjami w zakresie prawa do obrony?

3) W konsekwencji, czy art. 4a decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW, wprowadzony decyzją ramową Rady 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r., należy interpretować w ten sposób, że państwo, do którego zwrócono się o przekazanie, jest uprawnione do odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania wydanego w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zabezpieczającego polegającego na pozbawieniu wolności, jeżeli dana osoba nie stawiała się osobiście na rozprawie, w wyniku której wydano orzeczenie, nawet jeśli przesłanki określone w art. 4a ust. 1 lit. d) zostały spełnione, ale ta osoba nie korzystała z pomocy obrońcy, czy to wybranego przez siebie, czy wyznaczonego z urzędu przez właściwy sąd?

Powołane przepisy prawa Unii

Traktat o Unii Europejskiej (zwany dalej „TUE”), art. 6.

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (zwana dalej „kartą”), art. 47, 48, 52.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności; motywy 4, 12, 19, 27, 54, art. 1, 2, 3, 8, 9.

Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (2002/584/WSiSW), zmieniona decyzją ramową Rady 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. (zwana dalej „decyzją ramową”), motyw 12, art. 1 ust. 3, art. 4a ust. 1.

Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwana dalej „EKPC”), art. 6 ust. 3 lit. c).

Wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zwanego dalej „Trybunałem”): z dnia 31 stycznia 2023 r., Gordi, C-158/21; z dnia 26 lutego 2013 r., Melloni, C-399/11; z dnia 23 marca 2023 r., LU-PH, C-514/21 i 515/21; z dnia 10 sierpnia 2017 r., Zdiaszek, C-271/17; z dnia 12 marca 2020 r., VW, C-659/18.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zwanego dalej „ETPC”) z dnia 13 lutego 2001 r. w sprawie Krombach przeciwko Francji, nr 29731/96.

Powołane przepisy prawa krajowego

Konstytucja Republiki Włoskiej, art. 24 akapit drugi: „Obrona jest nienaruszalnym prawem w każdym stadium i w każdej instancji postępowania”.

Legge (ustawa) nr 69 z dnia 22 kwietnia 2005 r., zmieniona legge (ustawą) nr 10 z dnia 2 lutego 2021 r. (zwana dalej „ustawą o ENA”) – art. 2: „Wykonanie europejskiego nakazu aresztowania nie może w żadnym wypadku wiązać się z naruszeniem naczelnych zasad ustroju konstytucyjnego państwa lub niezbywalnych praw człowieka uznanych przez konstytucję, praw podstawowych i podstawowych zasad prawa zapisanych w art. 6 Traktatu o Unii Europejskiej lub praw podstawowych zagwarantowanych przez Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [...]”. Ponadto zgodnie z art. 6 ust. 1 bis lit. d) tej ustawy w przypadku osoby, której dotyczy wnioski, w celu wykonania wyroku skazującego wydanego w wyniku rozprawy, która odbyła się „zaocznie”, przekazanie jest jednak dopuszczalne, jeżeli dana osoba, mimo iż nie otrzymała powiadomienia o orzeczeniu osobiście, otrzyma je osobiście i niezwłocznie po jej przekazaniu w wydającym nakaz państwie członkowskim oraz zostanie wyraźnie poinformowana o prawie do ponownego i pełnego rozpatrzenia jej sytuacji pod względem merytorycznym, z możliwością przedstawienia nowych dowodów i uzyskania zmiany wspomnianego orzeczenia zgodnie z instrumentami przewidzianymi w tym celu w prawie krajowym państwa wnioskującego.

Wyroki Corte costituzionale (trybunału konstytucyjnego, Włochy): nr 190 z 1970 r.; nr 55 z 1971 r.; nr 255 z 1974 r.; nr 172 z 1976 r.; nr 125 z 1979 r.; nr 188 z 1980 r.; nr 144 z 1995 r.

Wyroki Corte suprema di cassazione (sądu kasacyjnego, Włochy): Sesta Sezione (szóstej izby) nr 5400 z dnia 30 stycznia 2008 r., Salkanovic; nr 14721 z dnia 7 maja 2020 r., Spahiu.

Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i postępowania głównego

- 1 Wyrokiem z dnia 12 października 2017 r., który stał się wykonalny, sąd w Auxerre (Francja), w następstwie postępowania karnego przeprowadzonego pod nieobecność oskarżonego i bez korzystania przez oskarżonego z pomocy obrońcy zgodnie z art. 379–2 i 379–6 francuskiego kodeksu postępowania karnego, skazał GE, obywatela Albanii, za przestępstwa nielegalnego przywozu, sprzedaży i nabycia środków odurzających. W celu wykonania kary Republika Francuska wydała w dniu 6 września 2021 r. europejski nakaz aresztowania, aby doprowadzić do przekazania GE, który znajduje się we Włoszech.
- 2 Corte di appello di Firenze (sąd apelacyjny we Florencji, Włochy) stwierdził, że przesłanki przekazania obywatela albańskiego GE do Republiki Francuskiej zostały spełnione. Nakaz aresztowania zawierał bowiem informację, że zgodnie z prawem francuskim skazany może, po przekazaniu, wnieść sprzeciw od wyroku w terminie 10 dni od jego doręczenia. Corte di appello di Firenze (sąd apelacyjny we Florencji) przyjął zatem, że przewidziana w art. 6 ustawy o ENA przesłanka, która dopuszcza przekazanie, w przypadku gdy osoba, której dotyczy wnioski, mimo iż nie została powiadomiona o orzeczeniu wydanym w wyniku rozprawy, która odbyła się pod jej nieobecność, otrzyma to powiadomienie po przekazaniu i zostanie wyraźnie poinformowana o prawie do ponownego pełnego zbadania jej sytuacji.
- 3 GE wniósł środek zaskarżenia od wyroku Corte di appello di Firenze (sądu apelacyjnego we Florencji) do Corte di cassazione (sądu kasacyjnego), będącego sądem odsyłającym.

Główne argumenty stron w postępowaniu głównym

- 4 GE podnosi naruszenie art. 2 ustawy o ENA, ponieważ był on sądzony zaocznie, nie otrzymał wezwania do stawienia się przed sądem, nie korzystał z pomocy obrońcy i a wyrok wydano na podstawie ogólnego aktu oskarżenia, co skutkuje naruszeniem prawa do obrony i prawa do bycia wysłuchanym przed sądem w trakcie przeprowadzania postępowania dowodowego, niezbędnego dla zapewnienia rzetelnego procesu sądowego.
- 5 Na argument Corte di appello di Firenze (sądu apelacyjnego we Florencji), zgodnie z którym wyrok wydany zaocznie może w każdym razie zostać uchylony na wniosek skazanego, gdy ten zostanie o nim powiadomiony, GE odpowiada, że o przekazanie nie wniesiono w celu przeprowadzenia rozprawy, lecz w celu wykonania wyroku skazującego, do którego zastosowanie mają bardziej rygorystyczne gwarancje. Ponadto na argument Corte di appello di Firenze (sądu

apelacyjnego we Florencji), zgodnie z którym nieobecność obrońcy jest uzasadniona możliwością obrony przez samego oskarżonego, GE odparł, że dla celów tej ostatniej wciąż konieczne jest prawidłowe wezwanie oskarżonego i jego obecność podczas rozprawy.

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia odesłania prejudycjalnego

- 6 W przeszłości, w wielu podobnych przypadkach Corte di Cassazione (sąd kasacyjny) orzekał, że nakaz aresztowania wydany przez francuskie organy sądowe na podstawie wyroku skazującego wydanego zaocznie, bez gwarancji kontrydiktoryjności i prawa do obrony, jest w każdym razie zgodny z zasadami rzetelnego procesu sądowego, ponieważ prawo francuskie gwarantuje skazanemu możliwość żądania w drodze sprzeciwu przeprowadzenia nowego postępowania z poszanowaniem zasady kontrydiktoryjności i prawa do obrony; jednakże sam Corte di Cassazione (sąd kasacyjny), będący sądem odsyłającym, jest zdania, że podejście to należy obecnie poddać ponownej ocenie.
- 7 Zgodnie z orzecznictwem Corte costituzionale (trybunału konstytucyjnego) prawo do obrony, chronione na mocy art. 24 konstytucji, zasadniczo polega na zagwarantowaniu kontrydiktoryjności i obecności obrońcy we wszystkich rodzajach postępowań. W tym znaczeniu odniesienie do „każdego stadium i każdej instancji postępowania”, nawet jeśli niekoniecznie oznacza, że kontrydiktoryjność i obecność obrońcy muszą być zagwarantowane przez cały czas i w każdej czynności procesowej, wymaga jednak ustalenia, w zależności od wagi poszczególnych czynności, czy nieobecność obrońcy przekłada się, poprzez wynikające z tego skutki, na rzeczywiste naruszenie konstytucyjnego prawa do obrony przed sądem. Prawo do obrony jest niezbywalne, a obowiązkowy charakter wyznaczenia obrońcy z urzędu ma na celu ochronę podstawowych wartości człowieka i zasad konstytucyjnych.
- 8 Wraz ze zmianą z 2001 r. art. 2 ustawy o ENA utracił wyraźne odniesienie do poszanowania prawa do obrony jako przesłanki wykonania europejskiego nakazu aresztowania. Jednakże sąd odsyłający uważa, na podstawie wspomnianego orzecznictwa Corte costituzionale (trybunału konstytucyjnego), że prawo dostępu do adwokata jest jednym z „niezbywalnych praw człowieka uznanych w konstytucji”, z „praw podstawowych”, o których mowa w art. 6 TUE, oraz z praw zagwarantowanych w EKPC, których naruszenie, zgodnie z art. 2 ustawy o ENA, wymaga odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania przez państwo włoskie. Przepis krajowy należy zatem interpretować nie tylko w świetle konstytucji, lecz również w świetle prawa Unii, którego wykonanie stanowi ten przepis. Ponadto, jak przypomniał Corte costituzionale (trybunał konstytucyjny), prawami podstawowymi, których poszanowanie należy zapewnić w decyzji ramowej na mocy jej motywu 12 i art. 3 pkt 1, są prawa uznane w prawie Unii, a tradycje konstytucyjne wspólne dla państw członkowskich przyczyniają się do ich zdefiniowania. Do prawa Unii należy zatem określenie poziomów ochrony praw podstawowych, których poszanowanie należy zapewnić w przepisach

dotyczących europejskiego nakazu aresztowania, ponieważ jest to dziedzina zharmonizowana. W związku z tym, zdaniem Corte costituzionale (trybunału konstytucyjnego) w celu zapewnienia jednolitego stosowania europejskiego nakazu aresztowania państwa członkowskie nie mogą odmówić przekazania poza przypadkami wyraźnie przewidzianymi w decyzji ramowej.

- 9 Artykuł 4a decyzji ramowej (wprowadzony w drodze zmiany z 2009 r.), zgodnie z orzecznictwem Trybunału, w myśl którego wykonanie europejskiego nakazu aresztowania stanowi zasadę, zaś odmowa wykonania – wyjątek, który winien być interpretowany ściśle (zob. wyrok Gordi, pkt 68), stanowi, że organ sądowy może odmówić wykonania europejskiego nakazu aresztowania wydanego na podstawie orzeczenia wydanego w wyniku rozprawy, jeżeli dana osoba „nie stawiała się osobiście na rozprawie, w wyniku której wydano orzeczenie”, chyba że taki nakaz zawiera jedno ze wskazań określonych w lit. a)–d) tego artykułu, a mianowicie: a) dana osoba została wezwana osobiście i poinformowana o rozprawie, w wyniku której wydano to orzeczenie, oraz została poinformowana, że orzeczenie może zostać wydane, jeżeli nie stawi się na rozprawie; lub b) dana osoba, wiedząc o terminie rozprawy, korzystała na rozprawie z pomocy obrońcy wyznaczonego przez nią samą lub z urzędu; lub c) po doręczeniu danej osobie orzeczenia i pouczeniu jej o prawie do ponownego rozpoznania sprawy lub do złożenia odwołania, osoba ta wyraźnie oświadczyła, że nie kwestionuje orzeczenia lub w ustawowym terminie nie wystąpiła o ponowne rozpoznanie sprawy ani nie złożyła odwołania; lub d) orzeczenie nie zostało danej osobie doręczone osobiście, ale zostanie jej doręczone po jej przekazaniu oraz zostanie ona wyraźnie pouczone o prawie do ponownego rozpoznania sprawy lub do złożenia odwołania oraz zostanie poinformowana o terminie, w którym musi wystąpić o takie ponowne rozpoznanie sprawy lub złożyć odwołanie. W takich przypadkach, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału wykonanie europejskiego nakazu aresztowania nie narusza bowiem prawa do obrony danej osoby a ogólniej, prawa do rzetelnego procesu, które to prawa są zapisane w art. 47 i 48 Karty (zob. np. wyroki: Melloni, pkt 44, 53; LU–PH, pkt 47–50, 72, 73). Jednakże, zdaniem sądu odsyłającego artykuł ten nie zawiera żadnego wyraźnego przepisu dotyczącego sytuacji, w której „rozprawa, w wyniku której wydano orzeczenie” wobec oskarżonego, który był nieobecny lub nigdy nie został prawidłowo wezwany, lub w trybie zaocznym, odbyła się mimo, że oskarżony nie skorzystał z pomocy wybranego przez siebie lub wyznaczonego z urzędu obrońcy. Taka sytuacja powinna zatem zostać zbadana w świetle zasad ogólnych.
- 10 Sąd odsyłający zauważa przede wszystkim, że rozprawa, która odbyła się przeciwko GE, jest niewątpliwie „rozprawą, w wyniku której wydano orzeczenie” w rozumieniu wspomnianego art. 4a, to znaczy jest ona postępowaniem, w którym po merytorycznym zbadaniu sprawy prawomocnie rozstrzygnięto kwestię winy osoby, której dotyczy wnioski, i wymierzono jej karę (zob. wyrok Zdziaszek, pkt 82). Orzeczenie sądowe, na mocy którego skazano zaocznie osobę, której dotyczy nakaz, należy bowiem uznać za „orzeczenie” w rozumieniu art. 4a, w sytuacji gdy jego wydanie miało decydujące znaczenie dla wydania europejskiego nakazu aresztowania (wyrok LU–PH, pkt 67).

- 11 Co do istoty sąd odsyłający przypomina, że realizowana przez decyzję ramową harmonizacja przesłanek wykonywania nakazów aresztowania wydanych w celu wykonania orzeczeń zapadłych pod nieobecność oskarżonego zmierza do „wzmocnienia praw procesowych osób, wobec których toczy się postępowanie karne” (wyrok Melloni, pkt 51), mając na celu „zagwarantowanie wysokiego poziomu ochrony i umożliwienie [...] przekazania zainteresowanego [...] przy pełnym poszanowaniu prawa do obrony” (wyrok LU–PH, pkt 50).
- 12 Ponadto prawa podstawowe obejmują prawo do obrony, które wynika z prawa do rzetelnego procesu sądowego ustanowionego w art. 47 i 48 karty, w związku z czym Trybunał powinien dokonywać wykładni art. 4a w sposób zgodny z tymi artykułami, które są odpowiednikami art. 6 EKPC. W konsekwencji art. 47 i 48 karty należy interpretować w taki sposób, aby zapewnić poziom ochrony równy poziomowi ochrony gwarantowanemu przez art. 6 EKPC zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez ETPC (wyrok LU–PH, pkt 51).
- 13 Trybunał, do którego zwrócono się o wydanie orzeczenia w przedmiocie wykładni dyrektywy 2013/48/UE, wyjaśnił, że nie można ustanowić odstępstwa od prawa dostępu do adwokata ze względu na brak stawiennictwa podejrzanego lub oskarżonego w następstwie wezwania (wyrok VW).
- 14 ETPC orzekł, że prawo każdego oskarżonego do skutecznej obrony przez adwokata, w stosownym wypadku wyznaczonego przez sąd, jest jednym z podstawowych elementów rzetelnego procesu sądowego, nawet jeśli nie jest ono bezwzględne; że oskarżony nie traci tej korzyści z tego tylko powodu, że jest nieobecny podczas postępowania; wreszcie, że o ile ustawodawca może zniechęcać do nieuzasadnionych rezygnacji z korzystania z pomocy adwokata, o tyle nie może karać takich decyzji poprzez ustanowienie odstępstwa od prawa dostępu do adwokata (wyrok w sprawie Krombach przeciwko Francji).
- 15 Zdaniem sądu odsyłającego w oparciu o te przesłanki gwarancja możliwości uchylecia wyroku skazującego w wyniku ponownego rozpoznania sprawy lub – jak ma to miejsce w przypadku prawa francuskiego – jego zaskarżenia w następstwie przekazania osoby, której dotyczy wnioski, w sposób gwarantujący w pełni prawo do obrony, nie może całkowicie zaradzić naruszeniu tego prawa, w przypadku gdy rozprawa odbyła się pod nieobecność oskarżonego i bez korzystania przez niego z pomocy obrońcy.
- 16 Nawet bowiem w wyżej wymienionych przypadkach ponownego rozpoznania sprawy lub zaskarżenia oskarżony pozostaje narażony na skutki przepisów prawa procesowego państwa zwracającego się z wnioskiem o przekazanie tego oskarżonego, dotyczących możliwości wykorzystania już uzyskanych dowodów, przynajmniej w odniesieniu do dowodów, które ze względu na swój charakter nie mogą zostać ponownie przeprowadzone. Można by temu zaradzić jedynie poprzez zapewnienie całkowitej niemożności wykorzystania dowodów uzyskanych na rozprawie, w trakcie której oskarżony nie korzystał z pomocy obrońcy, lub przynajmniej poprzez zobowiązanie państwa wydającego europejski nakaz

aresztowania do niewykorzystywania takich dowodów w celu wydania nowego orzeczenia, czego Francja nie uczyniła w stosunku do GE.

- 17 Tak więc w sytuacji takiej jak ta, w której znajduje się GE, jednostka podlega, wskutek wydanego wobec niej europejskiego nakazu aresztowania, ograniczeniom wolności osobistej w następstwie wyroku skazującego wydanego bez możliwości skorzystania przez nią z obrony, nawet z urzędu, ze względu na to, że nie została poinformowana o rozprawie, która odbyła się przeciwko niej, lub dlatego, że nie mogła lub nie chciała wyznaczyć obrońcy, jednakże nie rezygnując z tego prawa, a ograniczenie to nie jest uzasadnione wymogami w zakresie ochrony.
- 18 Zdaniem sądu odsyłającego taka sytuacja budzi poważne wątpliwości co do jej zgodności z prawem do obrony, które służy ochronie dalej idącego prawa do wolności osobistej.
- 19 Sąd odsyłający wnosi o rozpatrzenie niniejszego odesłania prejudycjalnego w trybie przyspieszonym, ponieważ niniejsza sprawa dotyczy osoby, która nie jest pozbawiona wolności, lecz podlega środkom przymusu w postaci nadzoru względem osób (obowiązek przebywania w określonej miejscowości i obowiązek zgłaszania się na policję), dotyczy europejskiego nakazu aresztowania, który zgodnie z art. 17 ust. 1 decyzji ramowej „stosuje się i wykonuje w trybie przewidzianym dla spraw niecierpiących zwłoki”, a podniesione w niniejszej sprawie kwestie dotyczące wykładni mają ogólne konsekwencje zarówno dla właściwych organów, jak i dla praw osób, których dotyczy wnioski.